

Руденко Карина Андріївна,
студентка 5-го курсу центру заочного та дистанційного навчання
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: *д.ю.н., професор, завідувач кафедри права*
інтелектуальної власності та патентної юстиції Харитонова О.І.

ДОСТУП ДО ЛІКІВ І МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Стабільний доступ до лікарських засобів для всіх верств населення – ключове питання в 21 столітті. Забезпечення права на здоров'я своїх громадян є першочерговим завданням кожної демократичної держави. Право на життя та право на здоров'я нерозривно пов'язані в контексті доступу до лікарських засобів. Норми щодо прав людини, встановлені в рамках міжнародного права та міжнародних договорів про права людини, покладають на держави юридичні зобов'язання щодо гарантій доступності лікарських засобів. Такі норми наведені, наприклад, у Загальній декларації прав людини, прийнятій у 1948 році, у Міжнародному пакті про економічні, соціальні та культурні права 1966 року тощо. Якщо ж говорити про сучасність, то відповідно до Резолюції, прийнятої Генеральною Асамблеєю ООН 25 вересня 2015 року «Перетворення нашого світу: Порядок денний в області сталого розвитку на період до 2030 року» всі представники держав, які підписали документ, повинні забезпечити «загальне охоплення населення медичною допомогою та доступом до безпечних, ефективних, якісних та недорогих основних лікарських засобів» [1].

Звичайно, в 2015 році, коли мови про пандемію коронавірусу не йшлося, акцент був на таких хворобах як ВІЛ/СНІД, гепатит, тощо. З появою коронавірусу світ змінився. Covid-19 задає напрямок трансформації відношення держав до лікарських засобів та фармацевтичної сфери загалом.

Проблема доступу до лікарських засобів багатогранна, вона включає в себе велику кількість чинників, як критично впливають на отримання людиною допомоги. На те, чи будуть доступні ті чи інші препарати, здійснюють вирішальний вплив результати всіх фаз

клінічних випробувань та їхня вартість, реєстрація лікарських засобів, локалізація, контрактне виробництво, рівень розвитку самих фармацевтичних компаній, політика ціноутворення щодо препаратів в країні загалом, логістика, час тощо. Із дефіцитом останнього світ особливо гостро стикнувся під час першої хвилі пандемії. Так, тисячі компаній були вимушені призупинити або взагалі відмовитись від проведення клінічних випробувань різних видів препаратів, що завдало особливо значного удару по випробуванню орфанних лікарських засобів для пацієнтів з особливими хворобами. Нові реалії життя в 2020 році потребували детального та в той же час швидкого вивчення стратегій та тактик у боротьби з сучасною ключовою хворобою світу – Covid-19, а інші хвороби відійшли на другий план.

Деякий час в країнах панував званий «фармацевтичний націоналізм», тобто повне блокування експорту лікарських засобів за кордон. Коли мова йдеться про екстрену ефективну розробку лікарського засобу від Covid-19 або хоча б натяку на нього через реагування вірусу на активні фармацевтичні інгредієнти, не до кінця зрозуміло, до яких наслідків може призвести дефіцит тих чи інших препаратів [2].

Тимчасовий протекціонізм в сфері лікарських засобів впевнено іде на спад, а загальний тренд на глобалізм відновлюється, посилений спільними викликами. Міжнародна спільнота, об'єднана складною ситуацією, робить все для того, щоб саме 21 століття стало золотим віком співробітництва держав в сфері фармацевтичних розробок.

Хоча й ключовою проблемою для світу зараз є Covid-19, щодо лікування інших хвороб співпраця між країнами продовжується. Так, у грудні 2020 року між Центром громадського здоров'я України та USAID SAFEMed був укладений Меморандум про взаєморозуміння та співпрацю з метою посилення активності у боротьбі з ВІЛ/СНІДом, туберкульозом (ТБ) та вірусними гепатитами. Співпраця між проектом USAID SAFEMed і Центром громадського здоров'я України допомагає покращити доступність препаратів для лікування від ВІЛ-інфекції, туберкульозу, вірусних гепатитів на рівні кінцевого отримувача медичних послуг, підвищити ефективність системи забезпечення лікарськими засобами в Україні та посилити інституційну

спроможність Центру Громадського здоров'я України як ключової установи з протидії соціально небезпечним захворюванням. Що ж собою представляє USAID SAFEMed? USAID SAFEMed – це п'ятирічна програма з підтримки реформ в Україні стосовно лікарських засобів шляхом посилення управління фармацевтичним сектором, оптимізації фінансування цього сектора та покращення доступності й використання основних лікарських засобів. Керує проектом Management Sciences for Health – це глобальна некомерційна організація у сфері охорони здоров'я, що допомагає із реформацією систем охорони здоров'я, захистом людей від хвороб та поліпшенням їхнього здоров'я, за партнерства з Overseas Strategic Consulting та IC Consulting Ltd. [3]

Окрім того, у березні 2021 року ВООЗ та Уряд Канади уклали грантову угоду на 30,38 мільйонів канадських доларів про надання 10 країнам підтримки у зміцненні та підвищенні стійкості, в тому числі, основних послуг з охорони здоров'я у контексті реагування на пандемію COVID-19 та відновлення після неї. Зазначена ініціатива має на меті моніторинг бар'єрів в отриманні послуг з охорони здоров'я та розширення доступу до них під час пандемії COVID-19, зміцнення національних політик і нормативно-правового регулювання у сфері охорони здоров'я, комплексному веденні пацієнтів із гіпертонією, діабетом та іншими неінфекційними захворюваннями. Вона ґрунтується на орієнтованому на справедливість, гендерно-адаптивному та заснованому на правах людини підході, який забезпечуватиме отримання доступу до послуг з охорони здоров'я та лікарських засобів усіма людьми.

Ініціатива реалізується в рамках Спеціальної програми ВООЗ щодо первинної медико-санітарної допомоги через мережу «Universal Health Coverage Partnership» – одну з найбільших платформ міжнародної співпраці з питань універсального охоплення послугами охорони здоров'я та первинної медико-санітарної допомоги ВООЗ. Ініціатива має на меті забезпечення реагування на виявлені країнами потреби і прогалини та враховує положення Стратегічного плану із забезпечення готовності та реагування на COVID-19 з акцентом на важливості підтримки основних послуг і систем охорони здоров'я.

Окрім цього, у 2020 році ВООЗ разом із партнерами запустили Ініціативу з прискорення доступу до засобів боротьби з COVID-19. Метою такої ініціативи є надання країнам підтримки у визначенні й усуненні бар'єрів та обмежень у системах охорони здоров'я, які заважають глобалізації та використанню нових і існуючих інструментів боротьби з COVID-19 [4].

Загалом країни демонструють взаємну підтримку в складний час попри важкі умови, спричинені вірусом. Завдяки Генеральній Асамблеї ООН за час пандемії було створено Резолюцію 74/270 «Глобальна солідарність у боротьбі з коронавірусним захворюванням 2019 р. (COVID-19)» від 2 квітня 2020 року. В документі висвітлена роль системи ООН у співробітництві щодо прийняття глобальних заходів з недопущення та стримування поширення COVID-19, наголошено, що боротьба з коронавірусною хворобою можлива шляхом прийняття глобальних заходів на основі єдності, солідарності та активного багатостороннього співробітництва; міститься перелік напрямів міжнародного співробітництва, які необхідно активізувати [5].

Можна підсумувати – незважаючи на всі складнощі, з якими ми зустрілись останнім часом, світове співтовариство сприяє налагодженню механізму доступності лікарських засобів та співробітництву. Однак, спільнота повинна вжити прицільних точкових заходів для збереження наявних напрацювань та стимулювання позитивної динаміки такої співпраці.

Література:

1. Резолюція, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний в області сталого розвитку на період до 2030 року». URL: <https://undocs.org/ru/A/RES/70/1>
2. Онлайн-видання газети «Юридична газета». URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/medichne-pravo-farmaceutika/mizhnarodniy-dosvid-u-liberalizaciyi-dostupu-do-likarskih-zasobiv-u-zvyazku-z-pandemiyu-.html>
3. Онлайн – видання публікації Центру громадського здоров'я МОЗ України. URL: <https://phc.org.ua/news/cgz-i-safemed-posilyat-spivpracyu-zi-sproschennya-dostupu-do-likiv-proti-vil-tuberkulozu-ta>
4. Офіційний сайт Організації Об'єднаних Націй (Україна). URL: <https://phc.org.ua/news/cgz-i-safemed-posilyat-spivpracyu-zi-sproschennya-dostupu-do-likiv-proti-vil-tuberkulozu-ta>

5. Онлайн-видання газети «Юридична газета». URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/pandemiya-sovid19-ta-mizhnarodne-pravo.html>